

Täysistunto

Torstai 8.11.2018 klo 16.01—19.58

2.1. Suullinen kysymys poliisin oikeudesta potilastietojen käyttöön (Sirpa Paatero sd)

Suullinen kysymys SKT 173/2018 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Paula Risikko: Kysymykset aloittaa sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä ja edustaja Paatero.

Keskustelu

16.02 Sirpa Paatero sd: Arvoisa rouva puhemies! Luimme tiistaina hieman hämmennyneinä Helsingin Sanomista, että sisäministeriö on lehden tietojen mukaan antamassa poliisille oikeuksia potilastietojen käyttöön. Perustelu on ihan ymmärrettävä — turvallisuuden lisääminen — ja se on tietysti aina kaikkien osalta kannatettavaa, mutta tässä esityksessä näyttäisi olevan kyllä enemmän riskejä kuin hyötyjä. Potilaan ja lääkärin välinen luottamus on tärkeätä, ja esimerkiksi perheväkivallan uhreilla, huumeidenkäyttäjillä, mielenterveyspotilailla luottamus terveydenhuoltoon on edellytys hoitoon hakeutumiselle.

Lääkäriliitto totesi aika tiukkaan, että terveydenhuoltojärjestelmä ei ole rikoskontrollijärjestelmä, terveydenhuolto on potilaan parhaaksi. Ministeri Saarikko, onhan nyt niin, että on ymmärretty jotenkin eri tavalla tämä terveydenhuollon varsinainen tehtävä, ja lupaattehan, että sisäministeriö ei vie suomalaista terveydenhuoltojärjestelmää tämmöiseen rikoskontrollijärjestelmään?

16.03 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hienoa, että pääsemme nyt eduskunnan suuressa salissa käymään läpi tätä aihetta, jossa lehtitietojen varassa asiaan on otettu kantaa.

Haluan ensiksi aika avoimesti kuvata tilanteen. Helsingin Sanomien lähestyessä minua toimittajalla oli käytössään pykälät, minulla ei. [Paavo Arhinmäki: Hallituksessa ei tieto liiku!] Oli tilanne, jossa ministeriön valmistelussa on ollut meidän ministereiden yhteistyössä antama toimeksianto siitä, onko tässä aihepiirissä jotakin, mitä olisi selvitettävä, onko jo olemassa olevan lainsäädännön ohjeistuksessa jotakin, missä voisimme parantaa työntekijöiden käytännön arjen tueksi niitä säännöksiä ja niiden tulkintaa: mitä saa ja mitä ei saa tehdä. Olemme keskustelleet tästä nyt tällä viikolla kollegaministeri Mykkäsen kanssa ja tulleet siihen tulokseen, että lainsäädännön muutokset tässä vaikeassa, aivan perustavanlaatuisen ytimeen menevässä aiheessa eivät ole mahdollisia tämän vaalikauden aikana.

16.05 Sisäministeri Kai Mykkänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todella olimme tässä yhteisessä haastattelussa viime viikolla, ja ne pykäläluonnokset, mihin toi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

mittaja viittasi, eivät olleet tuttuja sen enempää minulle kuin ministeri Saarikolle. [Naurua — Paavo Arhinmäen välihuuto] Yhteinen toimeksianto on ollut ja on: nyt STM-vetoisesti asiantuntijat selvittävät, miten sellaisissa vakavissa tilanteissa kuin perheväkivaltakierteissä tai vaikkapa kadonneen dementikon etsinnöissä, joissa meillä on nykyisen lainsäädännön tulkinnassa vaihtelua maan eri puolilla, voidaan kuntia ohjeistamalla tilannetta selkeyttää. Tietosuojavalvuttettu otetaan mukaan. Lisäksi selvitetään myöhempää käyttöä varten, onko lainsäädännössä sellaisia asioita, joita on syytä tarkistaa, ja tähän työhön otetaan alan järjestöt, siis terveydenhuoltoalan järjestöt, mukaan yhtä lailla.

Tämä tahtotila on täysin yhteinen, ja jos jotkut ovat riidelleet, niin emme ainakaan me vastuuministerit tässä missään vaiheessa. Todella tässä kohtaa ehkä poikkeuksellisen selkeästi julkisuudessa on ollut tietoja, jotka eivät ole olleet [Puhemies koputtaa] kenenkään esityksiä vaan ainoastaan ajatuksia, mutta tahtotilan mukaisesti [Puhemies: Aika!] edetään hyvässä yhteistyössä.

Puhemies Paula Risikko: No niin, pyydän niitä edustajia, jotka haluavat esittää lisäkysymyksiä, [Oikealta: Kysymys tuli selväksi! — Ben Zyskiewicz: Tämähän tuli nyt selväksi!] ilmoittautumaan painamalla V-painiketta ja nousemalla seisomaan. — Täällä on kuitenkin kysymyksiä, niin että otetaan muutama, ja sitten jatketaan.

16.06 Sirpa Paatero sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Erittäin hienoa, että tätä lakiesitystä ei tule tällä hallituskaudella. Nyt jää tietysti kysymykseksi, peruuntuuko se Helsingin Sanomien vuoksi vai mistä syystä. Mutta pääasia, että sitä ei tule, sillä meillä on jo velvollisuus ilmoittaa poliisille monista asioista: ajo-oikeuksiin, ampumaseisiin, lastensuojeluun, törkeisiin rikoksiin liittyvistä asioista ovat jo lääkärit ja terveydenhuolto velvollisia ilmoittamaan poliiseille ja muissakin kohdin oikeuksia. Tämä linjaus siitä, että pystytään keskustellen toimintatapoja muuttamalla parantamaan tätä tilannetta terveydenhuollon ja poliisin kohdalla, on erittäin hyvä.

Mutta nyt kuitenkin on tullut tietosuojalaki — tai siis se on täällä tällä hetkellä vielä käsittelyssä, ei ole vielä kokonaan päätetty. Miten se suhtautuu tähän ajatteluun, että haluaisitte kuitenkin löysentää tätä käsittelyä?

16.07 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Enemmän kuin itse tästä prosessista olisi hyvä puhua itse asiasta. Tässä on keskustelussa suomalaisten monin tavoin arvostamat ammattiryhmät, monelle ehkä yksi syy maksaa veroja ja kokea Suomi hyväksi maaksi: poliisit ja lääkärit. Kummallakin on erittäin vahva ammattietiikka, vahva käsitys siitä, että haluaa toimia oikean ja hyvän puolesta, turvallisuuden ja hyvinvoinnin puolesta. Arkipäiväistä yhteistyötä on paljon: ajokorttiin tarvitaan lääkärintodistus iäkkäämmällä iällä, aselupa, ja, niin kuin todettiin, vaikkapa kadonneen muistisairaalan etsimisessä yhteistyö on monesti onneksi luontevaa.

Mutta ongelma, josta sisäministeriö otti yhteyttä meihin ja me ikään kuin sanoimme, että tätä kannattaa ministeriöiden välillä pohtia, on ymmärtääksemme ongelma, joka on ollut enemmän tai vähemmän pinnan alla ja huonossa keskusteluyhteydessä toimijoiden välillä noin parinkymmenen vuoden ajan. Ehkä oleellista on huomata, että meillä on lainsäädäntö vuodelta 2015, viime hallituskaudelta, ja te, edustaja, olitte siinä mukana. Silloin lainsäädäntöön todettiin itse asiassa jo, että lain mukaan terveydenhuollon ammattilainen saa ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia [Puhemies koput-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

taa] ja uhkaavan teon estämistä varten ne välttämättömät tiedot, jos hänellä on syytä epäillä, että joku on vaarassa joutua väkivallan kohteeksi. [Ben Zyskowicz: No niin, tuohan on ihan järkevää!]

Puhemies Paula Risikko: Sitten seuraava lisäkysymys. Koska myöskin vihreällä eduskuntaryhmällä oli samaan teemaan liittyvä kysymys, niin edustaja Haavisto. [Ben Zyskowicz: Tämähän tuli jo valmiiksi!]

16.09 Pekka Haavisto vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on tärkeää keskustelua, ja laajentaisin sitä vähän katsomaan näitä oikeusvaltioperiaatteita.

Kansalaisilla on oikeus omiin tietoihinsa, he omistavat ne. He omistavat omat henkilötietonsa, omat terveystietonsa — ne eivät lähtökohtaisesti ole yhteiskunnan omistuksessa. Nyt kun on tullut digitalisaatiota ja uusia teknisiä menetelmiä, tiedonvaihto ja tiedonkeruu helpottuvat. Näin me tässä sote-uudistuksen yhteydessä tulimme juuri sille rajapinnalle, kuinka paljon tietoa henkilöistä voi kerätä.

Nyt olisin vähän peräänkuuluttanut hallituksen ajattelutapaa juuri tästä tietosuojasta ja kansalaisten henkilötietojen kunnioittamisesta. Tämä on tullut vastaan tietysti tiedustelulainsäädännössä ja tämäntyyppisissä asioissa. Olisi tärkeää, että hallitus linjaisi ja täällä selvästi sanoisi kuitenkin tämän oikeusturvaperiaatteen kansalaisten näkökulmasta. Ei voi olla niin, että silloin, kun tietoa voidaan kerätä ja sitä voidaan jakaa, sitä tehdään kansalaisten tietosuojasta piittaamatta.

16.10 Oikeusministeri Antti Häkkänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Erittain hyvä ja ajankohtainen kysymys.

Tietosuoja on Suomessa tällä hetkellä ja myös tulevina vuosina maailman kärkipäätä. Eli jos me vertaamme muihin mantereisiin, niin Euroopassa on kärkipäätä, mutta jos taas verrataan Euroopan sisällä, niin Suomi on ehdottomasti tietosuojan ja yksityisyydensuojan kannalta aivan kärkipään maita. Siitä pitää itse asiassa huolta tässä talossa jo meidän perustuslakivaliokunta, joka on linjannut erittäin kireäksikin suomalaisen yksityisyydensuojan ja tietojenkäsittelyn. Eli se tulee säilymään sellaisena myös näissä uusissa uudistuksissa.

Tietosuojan osalta: Siis se on itse asiassa yksi keskeisimpiä länsimaisen avoimen yhteiskunnan perusarvoja. Mitään valvontayhteiskuntaa, kontrolliyhteiskuntaa, ei pidä lähteä tekemään, niin että oikeusvaltiorajotteet eivät ole mukana siinä, mutta samassa hengenvetäessä pitää ymmärtää ja tietää se, että esimerkiksi poliisin pitää saada tiettyjä tietoja yhteiskunnassa, jotta voidaan turvallisuutta edistää, ja samalla tapaa tiedon pitää liikkua viranomaisten kesken, jotta vaikkapa koulumaailmasta saadaan vakavia sosiaalitapauksia ja -kysymyksiä ennaltaehkäistyä, estettyä isompia ongelmia. Näiden yhteensovittaminen ja tasapaino [Puhemies: Aika!] on se kysymys, jota ratkotaan tässä talossa.

16.11 Päivi Räsänen kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Terveystietosuojan ilmoitusoikeudet ja -velvollisuudet poliisille ovat tällä hetkellä varsin laajat ja toimivat. Kyllä niitä todellakin tarvitaan, niin kuin täällä ministeri Häkkänen totesi, mutta samalla on todettava se, että niitä ei ole syytä laajentaa, ja siksi oli hyvä, että ministeri Saarikko nyt selkeän ilmoituksen tästä antoi eduskunnalle.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

Te, ministeri Mykkänen, kuitenkin tällä viikolla tiistaina — kuuntelin vierestä, kun annoitte haastattelua — annoitte ymmärtää, että tällainen lakiesitys olisi voinut olla tulossa vielä jopa tänä syksynä, ja nimenomaan tämä aiheutti tämän hämmennyksen. Näyttää todella siltä, että oli hyvä, että asia tuli julkiseen keskusteluun, jolloin muun muassa asiantuntijoiden, esimerkiksi Lääkäriliiton, taholta pystyttiin selkeästi tuomaan esiin se huoli, että esimerkiksi mielenterveysongelmaiset ja päihdeongelmaiset saattaisivat varoa lääkäriin tulemistä ja lääkärille asioistaan kertomista, jos tätä ilmoitusvelvollisuutta edelleen [Puhemies: Kysymys!] laajennettaisiin. Kysynkin, ministeri Mykkänen, mistä tämä hämmennys teillä johtui: miksi teillä oli nämä ajatukset silloin tiistaina vielä?

16.12 Sisäministeri Kai Mykkänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ei tässä nyt todella mistään hämmennyksestä ole kysymys. Meillä on sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon ministerityöryhmässä jo huhtikuussa sovittu, että virkamiehet yhdessä katsovat tätä, kuten ministeri Saarikko sanoi, 20 vuotta eri vaiheissa ollutta kysymystä siitä tasapainosta, minkä ministeri Häkkinenkin mainitsi, joka on aivan vääjäämätön. Jos meillä tällä hetkellä tapahtuu esimerkiksi potilaiden välinen pahoinpitely, tällaisesta poliisi ei aina saa tietoja. Maan sisällä käytännöt vaihtelevat.

2015 tehtiin terveydenhuollon ammattilaisia koskeva laintarkistus, jonka osalta nyt on tänään todettu, että ohjeistusta ei ole kuntiin eikä toimijoille mennyt riittävästi, ja nyt tätä sitä kautta sitten pyritään parantamaan. Tämä hanke on ollut pyyntö virkamiehille, että katsokaa, mitä tehdään, ja sen jälkeen tehdään johtopäätökset. Nyt sitten valmistelussa joitain versioita tuli ulos. Tämä keskustelu lähti aivan omille raiteilleen, ja nyt on sitten tehty nopeasti ne johtopäätökset, millä mennään eteenpäin.

Mutta minä uskon, että me olemme kaikki tässä talossa samaa mieltä siitä, että törkeissä rikoksissa tai vaaranaiheuttamistilanteissa täytyy tehdä kompromisseja sen kanssa, missä kohtaa potilassalaisuus ja meidän yhteinen [Puhemies koputtaa] hengen ja turvallisuuden intressi yhteensovitetään. Sen osalta tässä on ohjeistuksesta kysymys, ei mistään hämmennyksestä.

Puhemies Paula Risikko: Ja vielä yksi lisäkysymys.

16.13 Kari Tolvanen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kuten ministeri tuossa sanoi, puutteita tuntuu olevan enemmänkin ohjeistuksessa ja koulutuksessa, nimenomaan poliiseilla, terveydenhuollon ammattihenkilöillä, sosiaaliviranomaisilla. Se on se suurin puute tällä hetkellä, minun mielestäni ei niinkään lainsäädäntö. Meillä viime kaudella tehtiin hyvää lainsäädäntöä, millä saadaan tietoa jo tapahtuneista rikoksista lapsiin kohdistuen ja uhkaavista rikoksista. Sen lisäksi meillä on rikoslain 15 luvussa 10 §, joka velvoittaa ilmoittamaan hankkeilla olevia rikoksia, muun muassa törkeän pahoinpitelyn, raiskauksen, ryöstön ynnä muut. Eli lainsäädäntö on ihan kohdallaan, mutta sitten kun mennään siihen käytännön toteutukseen, tiedän, että Suomen tasavallassa on hyvin, hyvin erilaisia käytäntöjä eri paikoissa. Voisi sanoa, että pelotellaan ihmisiä, viranomaisia: jos ilmoitatte tämän, niin joudutte vaikeuksiin. Millä te hoidatte sen, että meillä olisi yhtenäiset käytännöt koko Suomen tasavallassa, ja millä te hoidatte sen, että tämä viranomaisyhteistyö olisi entistä tiiviimpää? Se on hyvää, mutta se ei ole tarpeeksi tiiviistä vielä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

16.15 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan todeta tämän viikon keskustelusta, että pidin sitä hyvin vahingollisena. Tietenkin oli tärkeää, että tämä asia puidaan avoimesti, sitä en lainkaan vähättele, mutta toivottavasti tästä ei jää kenellekään sellainen käsitys, että maan hallitus olisi halunnut sellaisten asioiden toteutuvan, jotka heikentävät esimerkiksi ihmisten halua mielenterveysongelmiensa kanssa hakeutua hoitoon. [Eduskunnasta: Se on tärkeää!]

Se on osa tärkeää ammattietiikkaa, mutta samalla toivon, että tämä keskustelu johtaa nyt — lainsäädäntöä ei tule, sen teki jo viime hallitus — parempaan ohjeistukseen tuon lain tulkitsemisesta ja sen käytännön työn menetelmästä, se tarvitaan. Se tullaan toteuttamaan yhteistyössä sekä poliisin että sosiaali- ja terveysministeriön kanssa mutta myös alan ammattilaisia juuri näissä käytännön esimerkeissä kuullen, koska meidän käsityksemme mukaan kentältä, lääkärin vastaanotoilta, tulee palautetta myös siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset aika ajoin kaipaisivat vastaavasti lisää tietoja poliisilta saadakseen hekin oman työnsä ammattimaisesti ja raudanlujasti hoidettua. [Ben Zyskowicz: Käsiraudanlujasti!]

Kysymyksen käsittely päättyi.